

Voor ons ligt de derde herziene en bijgewerkte druk van het algemeen bekende werk van dr. Bartstra. In deze nieuwe vorm is het belangrijk uitgebreid, want niet alleen zijn er kaartjes en illustraties aan toegevoegd, maar het tijdsbestek is thans dat van omstreeks 1870 tot 1957.

In het voorwoord deelt de schrijver mee, dat sedert het verschijnen van de eerste druk in 1925 wel het een en ander is veranderd, want dat 'op dit ogenblik imperialistisch heet de politiek van die staten, die haar imperia al geheel of goeddeels kwijt zijn en nu enkel nog maar beogen de verdediging van het restantje'. Dr. Bartstra gaf er echter de voorkeur aan de ingeburgerde titel te handhaven.

Op de inhoud van het werk behoeft ik niet in te gaan, maar wel moet ik verschillende bedenkingen naar voren brengen.

In het voorbericht lezen wij: 'Men vergeve mij in de laatste onderdelen (de schrijver bedoelt de periode 1914 tot 1957) mijn temperament'. Door deze uitspraak ontwapent hij de beoordelaar van zijn geschrift, maar het moet mij toch uit de pen, dat hij wel te veel vraagt, want voor een historicus heeft hij zich toch wel erg laten gaan in zijn afkeer van Duitsland, hetgeen o.m. bij de bespreking van de Tweede Wereldoorlog naar voren komt. Hij had echter ook zijn verontschuldigungen moeten aanbieden voor de beschrijving van de periode, die aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog voorafging.

Trouwens, hij is dan niet consequent, want zijn oordeel over keizer Wilhelm II wijzigt zich nogal eens. Op pag. 62 en 63 komt deze er niet zo goed af, maar in de tekst op afb. 18 wordt hij weer meer in bescherming genomen, maar de schrijver zegt er weer ontwapenend bij: 'Hij had een zeer gecompliceerd karakter!' Ik wil in dit verband nog op een ander punt wijzen. Bij afb. 15 — een tekening van Th. Heine uit de tijd van de eeuwwisseling — tekent de schrijver aan: 'Zou hij wel zuiver Arisch geweest zijn?' Is dit niet een te goedkope propaganda?

Als gevolg van een gewilde beknoptheid wordt vaak een scheefgetrokken beeld gege-

ven, waarbij ik speciaal denk aan de beschrijving van de kritieke dagen, die aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog voorafgingen (pag. 160 tot 166), waaraan m.i. te veel ontbreekt, waardoor de schuldvraag in een bepaald licht wordt geplaatst.

Het valt te betreuren, dat de tekst zoveel onjuistheden bevat. Ik noem enkele voorbeelden. Op pag. 62 wordt als jaar van de troonsbestijging van keizer Wilhelm II 1889 genoemd, op pag. 163 wordt gesproken over het Belgische neutraliteitsverdrag van 1831, op pag. 267 wordt medegedeeld, dat Tito in 1917 een Balkanfederatie wilde stichten, terwijl op pag. 205 wordt gesproken over de Duitse rijkskanselier Sleicher.

Er zijn echter ook in ander verband onjuistheden. De schrijver deelt op pag. 157 mee, dat Duitsland er na de afloop van de Tweede Balkanoorlog alles voor voelde 'een nieuwe Duitsgezinde Balkanbond van Roemenië, Bulgarije en Turkije' ter omsingeling van Servië tot stand te brengen. Dit is een uitspraak, die door de feiten, zoals die ons in de officiële Oostenrijks-Hongaarse en Duitse documenten en publikaties worden gegeven, wordt weerlegd. Ik vraag mij af of de schrijver zelf gelooft aan de grote invloed van de radio ter verspreiding van Trotski's opvattingen tijdens de besprekingen in Brest-Litowsk in 1918 (pag. 180).

De beperkte ruimte, die mij wordt toegemeten, laat niet toe op verdere ongeregelde heden te wijzen, maar ik moet toch nog twee opmerkingen maken.

In het boek is ook een vrij uitgebreide literatuuropgave opgenomen, maar deze is verre van modern en vaak zelfs misleidend. Ik wijs erop, dat van de 'Documents français' niet 16, maar 39 delen zijn verschenen, terwijl de officiële Russische publikatie, voorzover deze in het Duits is vertaald, niet 3, maar bijna 20 delen omvat.

Tenslotte zij vermeld, dat het personen- en zakenregister veel te wensen overlaat. Ik noem slechts enkele voorbeelden. Waarom wordt Vóór Indië (waarom Vóór en niet Voor) niet daarin opgenomen voor pag. 131, 133, 243, 244, 268 en 284, waarom staat Gandhi niet voor pag. 285, Pakistan niet voor

285 en 286, waarom ontbreekt pag. 287 achter de namen van Bevin en Chamberlain en waarom staat in het register Soen-jat-sen en in de tekst Sun-jat-sen?

De conclusie moet zijn, dat men deze nieuwe druk met voorzichtigheid moet gebruiken.

DR. J. VERSEPUT

ONTVANGEN BOEKEN:

Malmberg, Den Bosch, *Van oermens tot wereldburger*, dr. Fontaine.

Daamen, Den Haag, *Euripid's, Heracles, Iphigeneia in Aulis*, vertaling E. Straat.

Dekker en v.d. Vegt, Nijmegen, *Smit over Fruin*, dr. Vermeulen.

Van Loghum Slaterus, Arnhem, *Rosa stond niet op*, M. L. King.

De Haan, Utrecht, *De Romeinse Beschaving*, dr. Hamilton.

„ „ *De mens in maatschappij, techniek en cultuur*, mr. Slagter.

„ „ *Leven in de M.E.*, Joan Evans.

Quérido, Amsterdam, *Het schip, dat gij bouwen zult*, A. Donker.

Van Loghum Slaterus, Arnhem, *Abraham Lincoln*, dr. Schulte Nordholt.

Wolters, Groningen, *De ontwikkelingsgang der Historie IIIa*, 16de druk, Rijpma en De Boer.